

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Библиотечно-информационни науки

Том 16, 2024

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF PHILOSOPHY

Library and Information Science

Volume 16, 2024

САН-СТЕФАНСКИЯТ МИРЕН ДОГОВОР И СЪДБАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЗАТОЧЕНИЦИ

СТОЯНКА КЕНДЕРОВА

Стоянка Кендерова. САН-СТЕФАНСКИЯТ МИРЕН ДОГОВОР И СЪДБАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЗАТОЧЕНИЦИ.

На 12/24 април 1877 г. е издаден Манифест на император Александър II (1855–1881), с който Русия обявява война на Османската империя. Този акт предизвиква силно безпокойство сред представителите на османската власт, които се опасяват от сериозни размирици и бунтове по места. Предприемат се строги мерки – изявени с революционните си настроения и влиятелни сред населението българи са изпратени на заточение в по-далечни провинции на империята. Изследването представя два документа на османотурски език, съхранявани в Османския архив в Истанбул (І.В 185) и датирани от 19 Ребиюлеввел 1295 г. (23 март 1878). Те разкриват имената на 74 видни българи, арестувани и заточени след обявяването на войната и освободени по силата на Сан-Стефанския мирен договор от 19 февруари (3 март) 1878 г. Лицата са от различни селища, намиращи се в Одрински вилает: Сливен, Ямбол, Бургас, Чирпан, както и пет души, затворени в столицата.

Ключови думи: Руско-турска Освободителна война; Сан-Стефански мирен договор; български заточеници; Османски архив – Истанбул

Stoyanka Kenderova. THE SAN-STEPHANO PEACE TREATY AND THE FATE OF THE BULGARIAN EXILES.

On April 12/24, 1877 a Manifesto of Emperor Alexander II (1855–1881) was issued, with which Russia declared war on the Ottoman Empire. This act caused great concern among the Ottoman authorities who fear of serious disturbances and riots in places. Strict measures are being taken – Bulgarians, prominent with their revolutionary attitudes and influential among the population, were sent into exile in more distant provinces of the empire. The study presents two documents in Ottoman Turkish language preserved in the Ottoman Archives in İstanbul (İ.B 185), dated Rebiülevvel 19, 1295 (March 23, 1878). They reveal the names of 74 prominent Bulgarians arrested and exiled after the declaration of the war and released under the San-Stephano Peace Treaty of February 19 (March 3), 1878. The persons are from different settlements located

in the vilayet of Edirne: Sliven, Yambol, Burgas, Chirpan, as well as five people imprisoned in the capital.

Keywords: Russian-Turkish War of Liberation; San-Stephano Peace Treaty; Bulgarian Exiles; Ottoman Archives in İstanbul

По силата на член 17 от Сан-Стефанския мирен договор¹ от 19 февруари (3 март) 1878 г. османското правителство се задължава да освободи всички задържани, затворени и заточени лица. От редица градове на територията на османската държава (Аккя, Диярбекир, Болу, Мосул, Родосто, Кипър, Маден-и Аргана, Мардин, Триполи и др.) към Истанбул се насочват стотици българи – гладни, изнемощели, болни и без никакви средства². Преодолели множество трудности по пътя до османската столица, те се обръщат за помощ към Българската екзархия, за да продължат пътя си към родните места. В самата Екзархия се подготвят списъци с имената на останалите без средства освободени от затвори или заточеници, на бежанци и на отвлечени българи и усилено се работи за тяхното завръщане в отечеството³.

Не всички заточеници обаче получават свободата си веднага. Цели пет месеца след Сан-Стефано все още не са освободени участниците в четата на Хаджи Димитър⁴. Българското правителство също има сведения за неизпълненията по договора, поради което нарежда да се изпрати Списък на останалите неосвободени заточеници, които да се издирят от Министерство на външните работи⁵.

В настоящото изследване се съсредоточаваме върху два документа на османотурски език, които разкриват имената на **74 души видни българи**, арестувани и заточени след обявяването на войната и освободени по силата на Сан-Стефанския мирен договор. Документите се съхраняват в Османския архив в Истанбул и бяха издирени от моя страна през декември 1993 г., по

---

¹ Текстът на член 17 е следният: „Пълна и неограничена амнистия ще дарува Високата Порта на всички отомански поданици, които са се компрометирали в последните събития и всички лица, които са затворени или заточени по тоя повод тутакси ще се освободят“.

² Османската власт издава специални документи (най-вероятно пътни *тезкирета*), според текста на които целта е освободените българи да бъдат улеснени по време на пътуванията им до родните места. Относно заточеници, предимно от Шумен, в затвора в Мосул и тяхното освобождение вж. *Шумен и Шуменско XV-XIX век (Документи и материали)*. Събрал и ред. Д. Георгиева и М. Пенков. Шумен: Исторически музей, 1996, с. 446–451.

³ **Томова**, Дора. Документи от архива на Петър Оджакوف за връщането на български заточеници и бежанци по родните места (март-май 1878 г.). В: *Изв. на Нар. библ. „Св. св. Кирил и Методий“*, 1994, Т. XXII (XXVIII), с. 427–456.

⁴ Според Никола Обретенов по силата на договора от Мала Азия са освободени всички заточеници – около 12 хиляди души. Вж. **Каракостов**, Стефан. *Диярбекирски заточеници. Героични сенки. Биографични скици, писма и дневници*. София: Иван Куюнджиев, 1946, с. 545–546.

⁵ *Пак там*, с. 546.

време на първия осъществен обмен между Главно управление на архивите на България (дн. Агенция „Архиви“) и Османския архив към Министерствено-председателството на Република Турция в Истанбул⁶. И двата документа са заведени под една архивна единица (I.B 185) и са изписани на бланка на Министерство на външните работи на османската държава. В първия от тях (л. 1; ил. 1) се дават пояснения относно заточениците в крепостта Акя⁷. От 132-ма души българи девет са се включили в бунтовете през 1868 г. Това са всъщност участници в четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа. Други 47 души са осъдени на каторга поради участие в Априлското въстание. Останалите 76 души са затворени през месец юли (*temmuz*), предвид събитията, свързани с идването на руската армия.

На 12/24 април 1877 г. в Кишинев е издаден Манифест на император Александър II, с който Русия обявява война на Османската империя. Този акт предизвиква силно безпокойство сред представителите на османската власт, които се опасяват от сериозни размирици и бунтове по места. Предприемат се строги предохранителни мерки – изявени с революционните си настроения и влиятелни сред населението българи са изпратени на заточение в подалечни провинции на империята. Имената на 74 души, затворени по време на войната, са отразени във втория документ (л. 2 и 3; ил. 2 и 3). Отбелязано е също така, че той е превод от друг документ, най-вероятно изготвен на български език (възможно и превод на Списъка, подготвен от българското Външно министерство, за който споменахме по-горе)⁸. На първо място са

⁶ Колегите от Османския архив ми предоставиха голяма по формат Инвентарна тетрадка с надпис *Bulgaristan Mesalihine dair. 1255–1327 (По въпроси, свързани с България. 1840–1909)*. Тя съдържа хронологично изложени анотации на османотурски език с посочени сигнатури на документите. Първият документ е от 15 *Зилхиджже* 1255 г. (19 февруари 1840) и се отнася за българи, минали във Влашко с цел подготовка на въстание в родината им. За разглежданите тук документи е отбелязана датата 19 *Ребиулеввел* 1295 г. (**23 март 1878**).

⁷ За документи за българските заточеници в Акя (Акра, Сен Жан д’Акр, Израел), съхранявани в отдел „Ориенталски сбирки“ в НБКМ, вж. **Кендерова**, Стоянка. Нови документи на арабски и османотурски език за българските заточеници в Акя през 1868–1877 г. Във: *Военноисторически сборник*, 1979, № 1, с. 96–106; **Кендерова**, Стоянка. Участниците в „Ломското съзаклатие“ пред турския съд – 1868 г. (Документи от турските държавни архиви). В: *Балканът и светът. Modus concurrendi*. София: Институт по балканистика с Център по тракология – БАН, 2014, с. 319–328 (*Studia Balcanica*, 30); **Спасов**, Радослав. Българите заточеници в крепостта Акра (Акия) и британската външна политика. В: *Библиотека*, 2015, № 5, с. 94–102.

⁸ Информация за тези принудителни актове на османската власт се съдържат и в записките на заточения в Диярбекир Хаджи Боне Петров, който пише следното за арестуването на софийските първенци и дейци за народна свобода: „На 25 ноември 1877 г. като ни навързаха жезела на ръцете, подараха ни на заточение. И така от затвор в затвор, стигнахме до Едирне, гдето Сюлейман паша катадневно качваше по няколко души българи на бесилката...“. След два дни останалите живи са качени във вагони и на

посочени имената на 28-ма души от Сливенска каза (околия; днес – община), последвани от осем души от Ямболско⁹.

В документ на Сливенския военен съд до Министъра на полицията в столицата е казано: „тъй като тия лица са влиятелни българи в град Сливен и са в състояние чрез влиянието си да повдигнат бунт, то ние Ви ги изпращаме, за да направите с тях, както намерите за добро“¹⁰. На 9 декември 1877 г. 24 души измежду сливенските и ямболските първенци са повикани един след друг от окръжния управител (*мютекаррѳ*) Фехим паша, арестувани са и са хвърлени в затвора, където стоят три дни, след което са откарани в Цариград, оковани във вериги двама по двама, а на 12-ти същия месец са изпратени на заточение в град Болу. Повечето от тях са на възраст над 60 години¹¹.

След имената на арестуваните от Сливен и преди да бъдат изредени тези от Ямбол, е отразено името на д-р Йорги [Георги Вълков] Миркович (1826–1905). Той е натоварен с организирането на въстание във Видинския край, поради което е заточен в Диярбекир на 5 септември 1874 г. Практикува лекарската

---

4 декември достигат до Цариград. Това са Хаджи Мано Стоянов, Димитри Трайкович, Димитри Митович, Димитри Х. Коцев, Атанас Филипов, Никола Десов, Димитри Х. Манов и Боне Петров. Един ден след тяхното пристигане в столицата са докарани и 28 души „сливенлии и ямболии“. Вж. **Каракостов**, Стефан. *Цит. съч.*, с. 541–542. Дописки за арестуването и заточаването на видни българи след обявяването на войната са поместени в лондонския *Times*, както и в *Daily News*, където са оповестени и имената на заточените сливенски първенци. Същото събитие е отразено и във в-к *Courrier d'Orient*, издаван в Цариград. Вж. **Табakov**, С. *Опит за история на град Сливен. Т. II*. София: Комитет „Историята на гр. Сливен“, 1924, с. 314.

⁹ Впоследствие установих, че двата документа са включени в тома, съставен от Панчо Дорев. Вж. **Документи за българската история. Т. IV. Документи из турските държавни архиви. Част II** (1863–1909). Подбрал Панчо Дорев. София: БАН, 1942, № 75, с. 47–48. За коментар относно превода, осъществен от Хр. Трайков, вж. **Стоянов**, Валери. Изследване и обнародване на османотурски документи за историята на България. В: *България през XV–XVIII в. Историкографски изследвания „България XV–XIX в.“. Т. I*. София: Изд. на БАН, 1987, с. 284. Предаване, посветено на тези документи, беше осъществено с мое участие по БНТ в началото на 1994 г.

Панчо Дорев издирва документи за българската история в Османския архив през 1929 г. и в писма до Г. Соколов изразява задоволството си от успешната работа. Вж. *Bulgaristan'a Satılan Evrak ve Cumhuriyet Dönemi Arşiv Çalışmaları*. Proje Yöneticisi İsmet Binark. Ankara: Т. С. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1993, с. 248–258 (Ек 44–48). Публикуваните от него извори са без посочена сигнатура, което навежда на мисълта, че тогава те все още не са били обработени и инвентирани; липсват и копия на документите, което е обяснимо за онзи период.

¹⁰ **Табakov**, С. *Цит. съч.*, с. 314.

¹¹ *Пак там*, с. 313–314; **Каракостов**, Стефан. *Цит. съч.*, с. 543. Дватама автори дават и имената им.

си професия и в Мардин. Поради застъпничеството на арменец, получава разрешение да се движи свободно в града и да му бъдат свалени оковите¹².

Следващият лекар, посочен в документа, е доктор Начо Планински (1847–1895), който поддържа връзки с Г. С. Раковски и Васил Левски и лекува четници на Панайот Хитов. По време на Априлското въстание осигурява медикаменти и превързочни материали за въстаниците¹³.

На заточение е изпратен и българският екзарх Антим I (1816–1888)¹⁴. Той не се съгласява да подпише подготовения от Високата порта мемоар, в който се казва, че българският народ е доволен от турското управление. В доклад на Великото везирство до султанската канцелария за него е отбелязано следното: „понеже бившият български екзарх Антим от известно време насам се е проявил като недобронадежден поради своите подстрекателства и пребиваването му повече в Цариград не е уместно особено в такова бурно време като сегашното, заради това реши се да се изпрати под стража чрез Измид в Анкара заедно с някои други бунтовници“¹⁵.

Между най-известните българи, изпратени на заточение след обявяването на войната, са и д-р Христо Т. Стамболски (1843–1932)¹⁶ и д-р Георги Вълкович (1833–1892)¹⁷, чиито имена обаче не са споменати в разглежданите тук документи.

Д-р Христо Стамболски завършва Султанското военно медицинско училище в османската столица (*Mekteb-i Tibbiyye-i Askeriyye-i Şahane*) и е професор

---

¹² **Каракостов**, Стефан. *Цит. съч.*, с. 95–162; **Табаков**, С. *Цит. съч.*, с. 230–238; **Българската възрожденска интелигенция**. *Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни*. *Енциклопедия*. Състав. Н. Генчев, Кр. Даскалова. София: Държ. Издат. „Д-р Петър Берон“, 1988, с. 421; **Кендерова**, Стоянка. *Българските лекари през XIX век*. Приноси в европейската медицинска наука и книжовна дейност по опазване здравето на населението. В: *Библиотека*, 2016, № 5, с. 66–77; **Kenderova**, Stoyanka. *Construire une nation saine et vigoureuse. Les médecins bulgares au XIXe siècle*. In: *Médecins et ingénieurs ottomans à l'âge des nationalismes*. Sous la direction de M. Anastassiadou-Dumont. Paris: Maisonneuve & Larose, IFEA, 2003, p. 187.

¹³ **Българската възрожденска интелигенция ...**, с. 534.

¹⁴ *Пак там*, с. 41; **Каракостов**, Стефан. *Цит. съч.*, с. 543–544.

¹⁵ *Документи за българската история ...*, № 65, с. 41.

¹⁶ *Дневници и спомени на д-р Христо Танев Стамболски от Казанлък*. Т. III (1877–1931). София: Държавна печатница, 1931; Вж. и обстояното изследване на **Strauss**, Johann. *Twenty years in the Ottoman Capital. The Memoirs of Dr. Hristo Tanev Stambolski of Kazanlik (1843–1932) From an Ottoman Point of View*. In: *Istanbul-Kushta-Constantinople. Narratives of Identity in the Ottoman Capital, 1830–1930*. Ed. by Chr. Herzog and R. Wittmann. London and New York: Routledge, 2020, pp. 246–302.

¹⁷ **Българската възрожденска интелигенция ...**, с. 127–128; **Peev**, Gueorgui. *Gueorgui Valkovitch (1833–1892): un médecin militaire ottoman au service de l'État bulgare*. In: *Médecins et ingénieurs ottomans à l'âge des nationalismes*. Sous la direction de M. Anastassiadou-Dumont. Paris: Maisonneuve & Larose, IFEA, 2003, pp. 313–330.

по анатомия в Медицинския факултет¹⁸. Откритата му позиция по отношение борбата за църковна независимост е причина османската власт да го смята за опасен и да го изпрати на заточение в Йемен, където работи в болницата в Сана. По същото време в страната върлува страшна епидемия, която засяга главно армията. От него, като авторитетен професор в Медицинския факултет, както и като хирург, очакват помощ в борбата с това страшно бедствие. Д-р Стамболски започва обстойни наблюдения над болните и проучва условията на живот на войниците, които страдат от болестта. Въпреки че разполага само с един малък и слаб микроскоп, той е изпълнен с твърдата воля да установи причините за произхода на болестта и нейното развитие, както и да намери начин за предпазване и пълното ѝ прекратяване. Епидемията е разпространена изключително между войниците на турския гарнизон не само в Сана, но и в други йеменски градове и се изразявала в излизането на дълги червеи изпод повърхността на човешката кожа¹⁹. През цялата продължителност на заточението си д-р Стамболски работи над поставената му задача, установява, че причината се корени в нечистата питейна вода и съставя своя труд *Le ver de Médine*.

Д-р Георги Вълкович също завършва Военномедицинското училище в Цариград и след конкурс е назначен за началник на хирургическата клиника и преподавател по хирургия. Близък сътрудник на Г. С. Раковски, той е и дописник на неговите вестници. По време на Сръбско-турската война от 1876 г. е началник на турската военна болница в Ниш и София, произведен е в чин *миралай-бей* (полковник), а след обявяването на Руско-турската война е интерниран в Дамаск.

Между арестуваните и заточените след обявяването на Руско-турската Освободителна война се оказват и други българи, които заемат държавни постове²⁰. Поради изявените си политически позиции те се оказват за османската власт потенциални организатори на бунтове и размирици. Арестувани, хвърлени във влажните затвори на столицата или отдалечени от родните места, те трябва да дочакат обявяването на края на войната и подписването на мирния договор. По-долу поместваме факсимилета на двата документа и превод на същите.

---

¹⁸ Тук той съставя труда си „Ключ по анатомия“ (*Miftah-i Tesrih*), превод от френски език. За него вж. **Strauss, Johann.** *Op. cit.*, pp. 284–288; вж. и **Иванова, Зорка.** Още „изненади“ в сбирката на старопечатни книги. *Miftah-i Tesrih* или „Увод в анатомията“. В: *Библиотека*, 1993, № 1, с. 36–38.

¹⁹ Този червей (*filarial Medinensis*) се нарича Медински, защото най-напред е открит в град Медина, а после и в Сенегал и Гвинея.

²⁰ Така например Руско В. Миркович и Панайот Минков са членове на Сливенския *Меджлис* (Съвет), а Стефан Сараиванов, Панайот Минков и Кутьо Карапанчев са високи държавни служители – *капуджибашии* (вратари) на султанските палати и са носели военни униформи. **Табакон, С.** *Цит съч.*, с. 315.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Превод на документите

Лист 1.

ВИСОКАТА ПОРТА (*BAB-I ALİ*)

Височайшо Министерство на външните работи (*Nezaret-i Celile-i Hariciyye*)

Бюро – Преводи (*Tercüme Odası*)

От 132-та души българи²¹, затворени в крепостта Аккя, поради участието си в бунта през [18]68 г., **девет души** са [осъдени] да бъдат използвани за тежка работа. Осъдени на каторга са били **47 души**, поради това, че са участвали във въстанието през [18]76 г. Останалите **76 души** са били затворени във връзка със събитията, станали през [месец] юли²² [18]77 г., т.е., при пристигането на руската армия.

Споменатите лица²³ са в състояние на изключителна нищета и бедност, поради което 38 души от тях са починали от глад.

Лист 2.

ВИСОКАТА ПОРТА (*BAB-I ALİ*)

Височайшо Министерство на външните работи (*Nezaret-i Celile-i Hariciyye*)

Бюро – Преводи (*Tercüme Odası*)

Превод на Списък, поясняващ имената на заточените и/или затворени в столицата българи²⁴

От каза Ислимийе (от околия Сливен)

1. Параскева Боянов, 2. Панайот Минков, 3. Андон Икономов, 4. Захари Жечков²⁵, 5. Андон Златанов, 6. Хаджи Стефан Хаджи Стоянов, 7. Панайот Ж. Попович, 8. Кутьо Панчев [Константин М. Карапанчов], 9. Недялко²⁶

---

²¹ Отделни думи и изрази са болдвани от нас с цел да бъдат по-добре разграничени. Цифрите пред имената са поставени също от нас.

²² В превода в изданието на П. Дорев неправилно е отбелязан месец юни. В документа ясно е изписано *Temmuz*, т.е. юли.

²³ В документа е записано *Eşhas-ı merkume*, което се превежда като „споменатите лица“, а не „въпросните престъпници“, както е дадено в изданието на П. Дорев.

²⁴ Доста трудно е за един турски администратор да предаде славянски имена на арабика. Поради допуснатите редица неточности при изписването им в документа, при разчитането им се съобразихме и с начина, по който те са представени в цитираните изследвания на Каракостов и Табаков. Не винаги формата, която отразяваме в настоящата публикация, съвпада с тази, посочена в изданието на П. Дорев.

²⁵ Според документа фамилното име се разчита като Гечков или Кечков.

²⁶ Името се разчита като Неджалко.

Сотиров, 10. Русчо Вълков²⁷, 11. Димитър Милков, 12. Стефан Сараиванов, 13. Хаджи Дж. Добрев, 14. Йован [Иван] Събев, 15. Теодор Добрев, 16. Добри Панайотов, 17. Доктор Планински²⁸, 18. Димитраки Боев, 19. Ненко Хаджи Райнов²⁹, 20. Йорги [Георги] Карамалаков, 21. Димитар Хаджи Манолов, 22. Андре Христодоров Топракчиев³⁰, 23. Михалаки Хаджи Панайотов³¹

По време на настоящата война споменатите лица са били заточени в град Болу, вилает Кастамону

24. Доктор Йорги [Георги] Миркович

Споменатият е бил заточен в Диярбекир преди началото на войната

По времето, когато султанските войски напускат Сливен, петима души от почитаното население [на града], [чиито] имена са описани по-долу, са били изведени заедно.

25. Петраки Еленков³², 26. Александър Пенков, 27. Христо Тиквалиев, 28. Панайот Калчев, 29. М. Н. Булашков³³

От каза Янболу (от околия Ямбол)

30. Хаджи Илия Златиев, 31. Васили Кожаров, 32. Йорги [Георги] Козловски³⁴, 33. Киро³⁵ Икономов, 34. Йорги [Георги] Хаджи Панайотов, 35. Димитраки Хаджи Йованов [Иванов], 36. и 37. Тено и Филип Хаджи Митев от с. Кашлъ³⁶

Лист 3.

От каза Бергос (от околия Бургас)

38. Димитри Бракалов

Споменатите лица са били заточени в град Болу по време на настоящата война

От град Едирне (Одрин)

---

²⁷ Това е Руско Вълков Миркович, брат на заточения в Диярбекир д-р Миркович. Вж. **Табаков, С. Цит. съч.**, с. 314.

²⁸ Името се разчита като Планинечки.

²⁹ Името се разчита като Ражанов.

³⁰ Името се разчита като Топракриев.

³¹ Накрая в Списъка, публикуван от С. Табаков (с. 314), фигурират и Хаджи Петър Бояджиев и Хаджи Тодор Бояджиев, които отсъстват в документа.

³² Името се разчита като Йелков. Администраторът е пропуснал да означаи буквата „нун“, за да се прочете ката Йеленков.

³³ Табаков (с. 316) дава името Стефан Н. Булашков.

³⁴ В изданието на П. Дорев името е разчетено като Тузлувски.

³⁵ Името е предадено като Кира.

³⁶ с. Кашлъ (с. Къшла къой, дн. с. Зимница, Ямболска област).

39. Йорги [Георги] Карамихалов, 40. Нако Греков³⁷, 41. Матфеи Греков, 42. Груйо Чернов Греков, 43. Гери [или Киро] Пенчев, 44. Димитри Пенчев, 45. Апостолаки Чомаков, 46. Петро Станчев, 47. Йован [Иван] Манов Ханджията, 48. Кирчо Вълков Пехливаноглу, 49. Йоргаки Чобан, 50. Недо Бозаджъ, 51. Димитро Бозаджъ, 52. Учителят³⁸ Димо Петков, 53. Хаджи Йорги [Георги] Унджу³⁹, 54. Хаджи Ганчо Пазарджъ, 55. Стефан Пантев⁴⁰, 56. Евстати Пантев, 57. Дийамандаки, зет⁴¹ на Пантев, 58. Учителят Стоян Поп Марков, 59. Павел Милов Абаджъ, 60. Чифтчи Атанас, 61. Петро Стойков, 62. Трифон, зет на Стойков, 63. Димитро Милан⁴², 64. Продан [или Йордан] Киренджеджи?⁴³, 65. Петко Стойков⁴⁴

От населението на столицата (*Dersaadet ehalisinden*)

66. Българският екзарх Антимос, 67. Иконом⁴⁵ Попович, 68. Йорги Тахров, 69. Йорги Тишев, 70. Иван Нанджеренов⁴⁶.

От населението на Чирпан (*Çirpan ehalisinden*)

71. Неделчо Зайчаров, 72. Михалаки Стамов, 73. Илиязчо Стамов, 74. Иванчо Поп Андонов

Споменатите лица са затворени в столицата и/или са заточени на друго място

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Българската възрожденска интелигенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни. Енциклопедия. Състав. Н. Генчев, Кр. Даскалова. София: Държ. издат. „Д-р Петър Берон“, 1988.

Дневници и спомени на д-р Христо Танев Стамболски от Казанлък. Т. III (1877–1931). София: Държавна печатница, 1931.

Документи за българската история. Т. IV. Документи из турските държавни архиви. Част II (1863–1909). Подбрал Панчо Дорев. София: БАН, 1942.

³⁷ Според документа името се разчита като Анако/Енако. В изданието на П. Дорев фамилията е прочетена като Киреков.

³⁸ Тук и за номер 58 в документа е отбелязано *Mekteb Hocası*. Думата *mekteb* означава начално училище.

³⁹ *Унджу* – лице, което добива или продава брашно.

⁴⁰ Тази фамилия е разчетена в изданието на П. Дорев като Пенжиев.

⁴¹ В документа е отбелязана думата *enişte* – зет, мъж на сестра или на леля.

⁴² В изданието на П. Дорев името е предадено като Милятев.

⁴³ В изданието на П. Дорев името е разчетено като Кираджи.

⁴⁴ В изданието на П. Дорев името е предадено като Стайков.

⁴⁵ Думата се разчита като Ико[н]он.

⁴⁶ В изданието на П. Дорев името е предадено като Найденов.

- Иванова**, Зорка. Още „изненади“ в сбирката на старопечатни книги. *Miftah-i Tesrih* или „Увод в анатомията“. В: *Библиотека*, 1993, № 1, с. 36–38.
- Каракостов**, Стефан. *Диарбекирски заточеници. Героични сенки. Биографични скици, писма и дневници*. София: Иван Куюмджиев, 1946.
- Кендерова**, Стоянка. Българските лекари през XIX век. Приноси в европейската медицинска наука и книжовна дейност по опазване здравето на населението. В: *Библиотека*, 2016, № 5, с. 66–77.
- Кендерова**, Стоянка. Нови документи на арабски и османотурски език за българските заточеници в Акя през 1868–1877 г. Във: *Военноисторически сборник*. 1979, № 1, с. 96–106.
- Кендерова**, Стоянка. Участниците в „Ломското съзаклятие“ пред турския съд – 1868 г. (Документи от турските държавни архиви). В: *Балканът и светът. Modus concurrendi*. София: Институт по балканистика с Център по тракология – БАН, 2014, с. 319–328 (*Studia Balcanica*, 30).
- Спасов**, Радослав. Българите заточеници в крепостта Акра (Акия) и британската външна политика. В: *Библиотека*, 2015, № 5, с. 94–102.
- Стоянов**, Валери. Изследване и обнародване на османотурски документи за историята на България. В: *България през XV–XVIII в. Историкографски изследвания „България XV–XIX в.“*. Т. I. София: Изд. на БАН, 1987, с. 276–308.
- Табак**, С. *Опит за история на град Сливен*. Т. II. София: Комитет „Историята на гр. Сливен“, 1924.
- Томова**, Дора. Документи от архива на Петър Оджаков за връщането на български заточеници и бежанци по родните места (март–май 1878 г.). В: *Изв. на Нар. библи.* „Св. св. Кирил и Методий“. 1994, Т. XXII (XXVIII), с. 427–456.
- Шумен и Шуменско XV–XIX век (Документи и материали)**. Състав. и ред. Д. Георгиева и М. Пенков. Шумен: Исторически музей, 1996, с. 446–447.
- Bulgaristan’a Satılan Evrak ve Cumhuriyet Dönemi Arşiv Çalışmaları**. Proje Yöneticisi İsmet Binark. Ankara: T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1993.
- Kenderova**, Stoyanka. Construire une nation saine et vigoureuse. Les médecins bulgares au XIXe siècle. In: *Médecins et ingénieurs ottomans à l’âge des nationalismes*. Sous la direction de M. Anastassiadou-Dumont. Paris: Maisonneuve & Larose, IFEA, 2003, pp. 185–206.
- Peev**, Gueorgui. Gueorgui Valkovitch (1833–1892): un médecin militaire ottoman au service de l’État bulgare. In: *Médecins et ingénieurs ottomans à l’âge des nationalismes*. Sous la direction de M. Anastassiadou-Dumont. Paris: Maisonneuve & Larose, IFEA, 2003, pp. 313–330.
- Strauss**, Johann. Twenty years in the Ottoman Capital. The Memoirs of Dr. Hristo Tanev Stambolski of Kazanlik (1843–1932) From an Ottoman Point of View. In: *Istanbul-Kushta-Constantinople. Narratives of Identity in the Ottoman Capital, 1830–1930*. Ed. by Chr. Herzog and R. Wittmann. London and New York: Routledge, 2020.

REFERENCES

- Balgarskata** vazrojdenska inteligentsiya. Uchiteli, sveshtenitsi, monasi, visshi duhovnitsi, lekari, aptekari, pisateli, izdateli, knjari, targovtsi, voenni. *Entsiklopediya*. Sastav. N. Genchev, Kr. Daskalova. Sofia: Darjavno izdatelstvo „D-r Petar Beron“, 1988.

- Bulgaristan'a Satılan Evrak ve Cumhuriyet Dönemi Arşiv Çalışmaları.** Proje Yöneticisi İsmet Binark. Ankara: T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1993.
- Dnevnitsi i spomeni na d-r Hristo Tanev Stambolski ot Kazanlak. T. III (1877–1931).** Sofia: Darjavna pechatnitsa, 1931.
- Dokumenti za balgarskata istoriya. T. IV. Dokumenti iz turskite darjavni arhivi. Chast II (1863–1909).** Podbral Pancho Dorev. Sofia: BAN, 1942.
- Ivanova, Zorka.** Oshite „iznenadi“ w sbirkata na staropechatni knigi. *Miftah-i Tesrih* ili „Uvod v anatomiyata“. V: *Biblioteka*, 1993, № 1, pp. 36–38.
- Karakostov, Stefan.** *Diarbekirski zatochenitsi. Geroichni senki. Biografichni skitsi, pisma i dnevnitsi.* Sofia: Ivan Kuyumdjiev, 1946.
- Kenderova, Stoyanka.** Balgarskite lekari prez XIX vek. Prinosi v evropeyskata meditsinska nauka i knijovna deynost po opazwane zdraweto na naselenieto. V: *Biblioteka*, 2016, № 5, pp. 66–77.
- Kenderova, Stoyanka.** Construire une nation saine et vigoureuse. Les médecins bulgares au XIXe siècle. In: *Médecins et ingénieurs ottomans à l'âge des nationalismes.* Sous la direction de M. Anastassiadou-Dumont. Paris: Maisonneuve & Larose, IFEA, 2003, pp. 185–206.
- Kenderova, Stoyanka.** Novi dokumenti na arabski i osmanoturski ezik za balgarskite zatochenici v Akhya prez 1868–1877 g. Vav: *Voenoistoricheski sbornik*, 1979, № 1, pp. 96–106.
- Kenderova, Stoyanka.** Uchastnitsite v „Lomskoto sazaklyatie“ pred turskiya sad – 1868 g. (Dokumenti iz turskite darjavni arhivi). – In: *Balkanat i svetat. Modus concurrandi.* Sofia; Institut po balkanistika s Tsentar po trakologiya – BAN, 2014, pp. 319–328 (*Studia Balcanica*, 30).
- Peev, Gueorgui.** Gueorgui Valkovitch (1833–1892): un médecin militaire ottoman au service de l'État bulgare. In: *Médecins et ingénieurs ottomans à l'âge des nationalismes.* Sous la direction de M. Anastassiadou-Dumont. Paris: Maisonneuve & Larose, IFEA, 2003, pp. 313–330.
- Shumen i Shumensko XV–XIX vek (Dokumenti i material).** Sastav. i red. D. Georgieva i M. Penkov. Shumen: Istoricheski muzey, 1996, pp. 446–447.
- Spasov, Radoslav.** Balgarskite zatochenitsi v krepostta Akra (Akiya) i britanskata vanshna politika. V: *Biblioteka*, 2015, №. 5, pp. 94–102.
- Stoyanov, Valeri.** Izsledvane i obnarodvane na osmanoturski dokumenti za istoriyata na Balgariya. In: *Balgariya prez XV–XVIII v. Istoriografski izsledvaniya „Balgariya XV–XIX v.“. T. I.* Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1987, pp. 276–308.
- Strauss, Johann.** Twenty years in the Ottoman Capital. The Memoirs of Dr. Hristo Tanev Stambolski of Kazanlik (1843–1932) From an Ottoman Point of View. In: *Istanbul-Kushta-Constantinople. Narratives of Identity in the Ottoman Capital, 1830–1930.* Ed. by Chr. Herzog and R. Wittmann. London and New York: Routledge, 2020.
- Tabakov, S.** *Opit za istoriya na grad Sliven. T. II.* Sofia: Komitet „Istoriyata na grad Sliven“, 1924.
- Tomova, Dora.** Dokumenti ot arhiva na Petar Odjakov za vrachtaneto na balgarskite zatochenitsi i bejantsi po rodnite mesta (mart–may 1878 g.). V: *Izvestiya na Narodnata biblioteka „Sv. sv. Kiril i Metodiy“*, 1994, T. XXII (XXVIII), pp. 427–456.

نظرات ابن خلدون
تجزیه اولیه

عناقده منجس بوسان بوز ارتوز ایلی بخارده لفظ نفوس المذکوره فی اختلاف ذی دهن اول قوی چند عیان
ساقده استخدام ارتفع در قوه یری نفوس جسمه الی سینه و قوی ارتعا اولیاده اختلاف داخل اول قوی ایچین
یافته بند ایلر و تصور جسمه الی نفوس ذی جسمه یری سینه تموزیک یعنی درس اولیاده و در وقت ظهور ایچین
حالاته بی جسم اولیاده
بفصاحه کلامه نفس و سفا شده برلویب ایچینده ارتوز سکر کنی دهن اجدیده تحفه اولیاده

1. B - 185

برهنی قصیده

دیو برانالوجی
آتشین و شور ساربه حلقه آسایع بولم سترینه نفس ایستور

اور سترینه

بورگه زح سیمالون	اما قولیه قون	ما نظره کیره قون	عزوبورنون کیره قون	کرونیج
دیو برانالوجی	ایوستور کیره قون	بزو اسانجیق	یوانه منور حاجی	کیچو و دوقون یوانه ایچ
یورگه یوانه	زوبوزو چی	دیو و بوزو چی	عقبه فواجرس دیو یونج	حاجی بورگه اوچی
حاجی غایب یاز چی	استقامه یونج	استقامه یونج	یونجک ایتدی و یانما	عقبه فواجرس یوانه یونج
یادک بیلون چی	میغین ناس	یرو اسونقون	استونقونک ایتدی زلفونه	دیو و بیلون

برو اب کیچون بقور سونقون

در سعادت اعلیانه

بلفار انکاره ایچس	ایقوله بیو چی	یورگه خوروف	یورگه یونج	ایوانه نایج قون
خیر و ایچاروف	میخداک استاسون	ایلیه یوانه سون	ایز خوبه	ایز قون

آتشین مرقوم در سعادت ایچس و یانما و ایچموج سفن و رار

Lucm 3.